

Eni 2021-ci yılımız kutlu hem mutlu olsun!

Yaşa, benim Halkım!

ANA SÖZÜ

TM

www.anasozu.com

№ 23-24 (760-761)

19 Kırım (dekabri) 2020

Paası - 5 ley 00 bani

Eni Yıl kutlaması

2021 yılının sağlık, mutluluk, huzur getirmesi ve Gagauz soydaşlarımız ile Türkiye arasındaki birlik ve beraberliğin daha da güçlenmesi temennisiyle, şahsım ve mesai arkadaşlarım adına sizlerin, ailelerinizin ve sevdiklerinizin yeni yılını en içten dileklerle kutluyorum.

Geride bıraktığımız 2020 yılı ne yazık ki, pandeminin hayatın tüm alanlarına nüfuz ettiği, hayatın adeta durma noktasına geldiği zorlu bir yıl oldu. Bu menfur hastalık nedeniyle birçok kişi aramızdan ayrıldı, bir o kadarı da acılı bir süreçten geçerek sağlığına kavuşabildi. Sevdiklerimizin selameti için onlardan uzakta kalmaya çalıştık. Bu süreçte sağlığın, birlik ve beraberlik ile dayanışmanın ne kadar önemli olduğunu bir kez daha anladık. Türkiye bu zor dönemde, dost ve kardeş Moldova'nın ve soydaşlarının yanında olmayı sürdürmeye gayret etti. Bu dayanışmamızı, imkânlar ölçüsünde önümüzdeki dönemde de sürdürme isteği içerisindeyiz. Gagauzya'da devam eden ve olası bazı projelerimiz de pandemi nedeniyle maalesef gecikti.

Pandeminin beraberinde getirdiği bütün zorluklara rağmen, Dışişleri Bakanımız Sayın Mevlüt Çavuşoğlu'nun 26-27 Ağustos 2020 tarihlerinde Moldova'yı ziyareti vesilesiyle 27 Ağustos günü Komrat'taki ilk muvazzaf Başkonsolosluk niteliğine sahip olan Başkonsoloslüğümüzün hizmete açılmasını gerçekleştirdik. Böylece soydaşlarımız, Büyükelçiliğimizin yanı sıra Türkiye'ye açılan ikinci bir kapıya daha kavuştular. 2021 yılında pandeminin olumsuz etkilerinin bertaraf edilebilmesi, böylece soydaşlarımızla daha fazla bir araya gelebilmemiz en büyük arzumuzdur.

Bu duygu ve düşüncelerle tüm soydaşlarımızın yeni yılını tekrar tebrik eder, içten sevgi ve saygılarımı sunarım.

Gürol SÖKMENSÜER,
Türkiye Cumhuriyeti Kişinev
Büyükelçisi

Aklımızda tutalım kimiz biz hem nereden çekiler köklerimiz

Kırım ayın (dekabri) 9-da Avdarma Dimitriy ÇELENGİR lişeyindä oldu pek meraklı hem gözäl bir yortu – uşaklar hem üüredicilär baktılar “Canavar yortuları”nı hem annattılar, neçin hem nicä gagauzlarda bakılardı bu, Paskellä gibi büyük hem pek önemni, günnär. Lişeyin gagauz dili hem literatüra üürediciykasınan Elena Födörövnä KARAMİTlan bilä bu klastan dışarı sarıyı hazırladılar 10-cu klasın üürencileri dä.

Okuyun 5-ci hem 7-ci sayfalarda

“Spravitsä edämediinän” devlet dili hemen romın dili oldu

Beş yıl Gagauziya Başkanı İrina VLAH deyärdi, ani Gagauziyada devlet dilindä lafedelim, ama bir kerä bilä o devlet dilinä moldovan dili demedi. Romın dili da demärdi, zerä bilärdi, ani ölä deyärsä, Başkannaa ikinciläa seçilmeyecek. Moldovan dilinä romın dili demäa “utanardı”. Ama şimdi “utanmak” bitti, maska düştü da halizdän suratı taa bir kerä açıldı. 2-ci sayfa

Gagauziyanın 26-cı yıldönümü

Kırım ayın (dekabri) 23-dä tamamnänär 26 yıl, nicä Moldova Respublikası Parlamenti kabletti “Gagauziya (Gagauz Yeri) ayırı yuridik statusu için” Zakonu.

Gagauziyanın Gününü kutlamaa deyni, Halk Topluşu tarafından kurulan Tertip komitesi inceleer hem düzenneer kutlama programasının ufaklıklarını. Şindilik sadä bir iş belli: büyük hem çok insanı açık meropriyatıyalar olmayaceklar, sade Gagauziya şkolalarında, nicä da her yılın, temaylan ilgili klaslar dışarı sıralar yapılacak hem uşaklara Gagauziya annadılacak.

Gagauziya öndercileri sa bildirdilär, ani Gagauziya (Gagauz Yeri) avtonomiyasının 26-cı yıldönümünü, koronavirus beterinä, onlain rejiminde bakılacak, ama adadêlar, ani bu betenä kutlamaların tantallılı hem “en üüsek uurda” geçirilmesi zarar görmeyecek.

Bakuda Bayırlı Karabah cengindä Enseyiş paradı

Kırım ayın (dekabri) 10-da Bakuda oldu Azerbaycanın Bayırlı Karabah cengindä Armeniyayı ensemesinnän ilgili Enseyiş paradı. Paradda yortulu nasaatlarını yaptılar Azerbaycan Respublikası Prezidenti İlham ALİEV hem Türkiye Respublikası Prezidenti Recep Tayyip ERDOĞAN.

Paradda tribunaların önündän Azerbaycan hem Türkiye silahlı kuvvetlerin askerleri şan geçmesini yaptılar. Nedän sora buradan geçirdilər Rusiyanın asker tehnikasını (tankları, raketa komplekslerini, arteleriayı h.t.b), ani armännardan elä geçirildi hem onnara bu cengtä yardımcı olamadı.

Paradda gösterildi Azerbaycan armatasının asker tenikası hem Azerbaycan hava kuvvetleri gökrlerdä Azerbaycan bayraanı yarattılar.

“Spravitsä edämediinän” devlet dili hemen romın dili oldu

Çeketmesi 1-ci sayfada

Büünkü gündä, açan gagauzların imikelerini emän hem ezän Soñalistlər, başlayıp Prezidentlikten, herbir politika uurlarında kuvedi kaybederlər, onnarın Gagauziyada en büyük torpedası, flügerin keezini diñştirip, hemen eni kuvvetlerin yannarına dooru döndü.

Nicä halizdän bir karı, Gagauziya Başkanı memleketimizdä olacaa işleri çoktan duydu da, enidän seçildii gündän beeri, Kişineva hem Bukureşä mesajlar yollayarak, romın dilinä yakınıklar gösterdi. Eri olan hem olmayan ortalıkta romıncasınnan üüneräk, açıkça urgulayıp, ani onu üüenmää hem bilmää lääzım. Bu üüenmeyi hepsi esap almaa başladı. Ama en büyük nestä oldu, açan Rusiyanın hem rus dilin büyük “koruyucusu” Komratta Türkiye Respublikasının Başkonsulluu açılışında devlet dilindä lafetti, “utanarak” demää ona romın dili.

Şindi sa, açan İgor DODONnan birliktä “spravitsä edämedilär” da Moldova Prezidenti oldu romın tarafı Maya SANDU, İrina VLAH, anızsızdan, halizdän suratını gösterip, bir gündä romın dilin “patriotu” oldu – hiç maskayı da çıkarmaa lääzım olmadı.

Ama bunda saklı hem eni bişey yok. Getirin aklınıza, ani 2015-ci yılda Başkan seçildii zaman Rusiyanın tarafı hem Gagauziyada agitatoru İrina VLAH ilk ofițial vizitini nereyâ yaptı? Dooru – Bukureşä! Orada, kapalı kapular ardında, Romıniyanın ozamankı diñişleri ministrusunnan buluştu. Nelär o ministerlik odasında lafedildi biz son yıllarda onun tarafından Gagauziyanın kuvetsizlää hem daalma kertiinâ getirilmesi için yapılan işlerden gördük

Allah korusun!

Todur ZANET

Beş yıldan sora yımırta ilktän 1/2, sora da 2/3 yımırtlandı

Kırım ayın (dekabri) 16-da Moldova Parlamentında ikinci okumakta kabletiltilär altı buçuk yıl adanan “3 zakondan gagauz paketi” Zakonnarın ikisini. Parlamentta “Şor–Soñalistlər” arasına kurulan ortaklık ilkin bu üç zakonu toptan, dartışmayıp, Kırım ayın (dekabri) 3-dä birinci okumakta kablettiydi.

03.12.2020 günündä Zakonnarın kabledilmesindä Parlamentta büyük kavga, şamata hem güüs-güüsä dartışmalar ortaya çıktı. O günü kendilerini cümneyä “bütün Moldova vatandaşlarının deputatları” olarak gösterän DA, PAS, MDP, Pro-Moldova hem birkaç sözdä baamsız deputatlar omuz-omuza onnara karşı kalktılar, çıldırarak, parlamentın tribunasını sardılar, savaşıp başka zakonnar da kabledilmesin.

16.12.2020 günü da raat geçmedi – tehnikaylan Parlamenta gelän fermerlar, traktorların tekerleklerinnän, karabinerlerin ayakların üstündän geçip, parlament binasının eşiklerine pindilər, isteyäräk Parlamenti hem Pravitelstvoyu erä yıkmaa. Gagauz Zakonnarı da kabledilärkenä, belliki, hep o “bütün Moldova vatandaşlarının deputatları” bu iş için ellerini kaldırmamaa deyni, protest ederäk, Parlamenti toplantısını-

dan çıktılar. Onuştan № 435/2006 Zakonuna, Konstitüsiyalı oldu için, kabledilmedi – ona deyni 64 oy lääzımdı. Öbür iki Zakon (№ 328 hem № 339) sıradaki zaakonnar oldukları için onnara lääzımdı 51 oy, angıları “Şor–Soñalistlər” otraklında vardı.

Ama taa erken sevinmää. Çünkü Moldovanın parlamentında işlər cambazlık gibi örüyär da Parlamenta gelän eni deputatlar da, büünkülär dä, istediynän, cambazlar gibi, kabledelän zakonnarı pek raat diñstirerlər hem silerlər, 03.12.2020 günü gibi, açan “Şor–Soñalistlər” koalitiyası diñstirdi Parlamenti bildirdi kararlarını da Amerika Birleşik Devletlerine (ABD) verilän Respublika stadionun erini geeri aldı hem Moldovanın informatiya Slujbasını SİSİ (eski KGB) prezidentin kanadı altından genä Parlamenti kanadı altına geçirdi. Şindi bu Zakonnarın

işlemesi Moldova Konstitüsiya sudu tarafından durgunuldu.

Aklımıza geler XX-ci üzyılın 90-cı yıllarında ortaya çıkan bir laf dönümü: “Bän sözüme saabiyim – bän verdim, bän aldım!” Nicä da olsa “3 zakondan gagauz paketi” Zakonnarı 2/3 kadar yımırtlandı, ama hiç diil belli onnar hollaa mı düşecek, osa geeri mi sokulacak? Bu – Moldova politikasının aslısı.

Hem taa bir aslısı var: politikacılar kendi zulumnuklarını, maamilä surat, vatandaşların adından yapmalarını söylemek için, durmamayca o vatandaşları (taa sık hep onnari) meydana çıkarerlar. Vakıdında ölä yaptılar Mihay GİMPU, Vladimir VORONİN, İgor DODON, Renato USATIIY, Vlad FİLAT, Andrey NASTASE. Şindi bunu yaptı Moldovanın eni seçilän Prezidenti Maya SANDU da. Onuştan işlər her türlü dönär. Bakalım, teatru taa bitmedi.

Bakalım garga garganın gözünü çıkaracak mı?

(Büük Ştefan) pamätiniinä kendi logosunnan mediñina maskasını giidirdi.

Bu partiyeyanın kuran hem onun başkanı olan eski poliñiyacı Georgiy KAVKALÜK facebook sayfasında yazmış, ani “bu şindiki pravitelstvoya seläm, ki onnar memlekettä koronavirus durumu beterinä lääzım erlerinden atılınar”.

Taa sora eski poliñiyacının giidirdii maskayı şindiki poliñiyacılar çıkardılar. Konuylan ilgili olarak şindiki poliñiyacılar dosye açtılar.

Bakalım garga garganın gözünü çıkaracak mı?

Moldovada bişeycik ayozlu kalmadı artık. Kırım ayın (dekabri) 7-dä Kişinevda eski poliñiyacıdan bir politika barbarlı oldu – “Evropayı evdä kuralım” partiyası Ştefan çel Mare

Maya SANDU insannarı meydana topladı

06.12.2020 günü Kişinevun “Büük Milli Toplantısı” meydanında geçti miting, angısını topladı Moldovanın eni seçilän prezidenti Maya SANDU hem ona yakın partiyalar. Mitingta teklif edildi büünkü Pravitelstvoya hem Parlamenti daadıp, orayı eni seçimnär yapmaa.

Mitingçılar baardılar: “Pravitelstvoya erä!”, “ŞORu hem DODONu kapana!” “Parlamenta eni seçimnär isteeriz!”

Mitingın sonunda kabledildi Rezolütiya, neredä isteniler Moldova Pravitelstvoya kuvettän atılın, Moldovada enidän Parlamenti seçimleri olsun hem Kırım ayın (dekabri) 3-4 günnerindä “Şor–Soñalistlər” koalitiyası tarafından Parlamenti kabledilän “Amerika Birleşik Devletlerine (ABD) verilän Respublika stadionun erini geeri almaa” hem “Moldovanın informatiya Slujbasını SİSİ (eski KGB) prezidentin kanadı altından genä Parlamenti kanadı altına almaa” Zakonnara anulirovaniya olsun hem “3 zakondan gagauz paketi” Zakonnarına zapa koyulsun.

Miringa geldi Gagauziyadan birkaç kişi da tribu-

nadan islää hem dathı sucuk istediklerini söylediler. Mitingçılar onnari büyük tantanalıklan hem selemmaylan karşıladılar. Poliñiyaya görä mitingta 5 binä yakın insan pay aldı.

30 yıl geeri üstümüzä volontörları yolladıydılar

16.09.1990 günündä Komratta oldu Gagauzların herbir uurda Sovet deputatlarının II-ci Syezdı, neredä kabledildi birkaç karar, angılarını içindä vardılar Gagauz Respublikasının Zamannı komitet başına özel hakları vermää hem SSRB Üüsek Sovetin Predsedatelinnän buluşmayı hazırlamaa. Bundan kaarä kabledildi “Gagauz Respublikasının Moldova SSRınnan annaşmaları için ön durumnar için” Rezolütiya.

22.10.1990 günü Kişinevda olan hem binnärlän insanın pay almasınnan Moldova Halk Frontun mitingında başlêrlar Üülen tarafa pohod için volontörları toplamaa.

Görüp, ani Moldova tarafı ortalı karıştırêr hem volontörların Üülen tarafa pohodunn kan dökmeyä hazırlanêr, Gagauz Respublikasının Zamannı komiteti alêr karar Gagauz Respublikasının Üüsek Sovetinä halk deputatların seçimlerini taa erken, 1990-cu yılın Canavar ayın (oktäbri) 25-şi günü yapmaa da Halklararası zakonnarına görä Gagauz Respublikasının kurulmasını yuridika tarafından dooru tamamnamaa.

Moldova SSRın Pravitelstvusunun 26.10.1990 yılın № 325 kararına görä Üülen tarafa volontörlar pohodunu yapmaa deyni Universitetların rektorlarına veriler emir bu iş için studentlardan hem pedagoglardan 250-500 kişilik tayfalar kurmaa. Bundan kaarä voenkomatlardan volontör mobilizatiyası yapılêr. Heptän toplanêr 30-35 bin kişiyädän. Onnara veriler avtobuslar. 1990-cı yılın Canavar ayın (oktäbri) 25-dä bütün bu armada, önnerindä poliitiya maşinalarınnan, Basarbka, Kantemir, Çimişli hem Kaul kasabaları taraflarından Gagauz Respublikasının üstünä abanêrlar.

Üstümüzä gelän volontör seli. Valkaneş, 25.10.1990 y

Volontörlara karşı insan duvarı. Valkaneş, 25.10.1990 y

“GAGAUZLUK” folklor hem bilim ençiklopediyasına 10 yıl

Gagauziyada, Moldovada hem onnarın dışında anılmış olan akademiin, yazıcının, jurnalistin, araştırmacının Todur (Födör İvanoviç) ZANETin yaratma çalışmaları çok çeşitli yoldan hem kanatlarda yapılêr. Büün onu bileriz, nicä yazıcıyı, poeti, dramaturgu, çeviriciyi, rejisörü. Akademik Todur ZANETin bilim meraklı alanı da pek geniş, onun şeremetlii hem beceriklii, gagauz istoriyasının hem kultasının çok meraklı bölümnerini kavraması saygımızı çeker. Onun çalışmalarında ayırı bir er kaplêr jurnalistika, neyâ o energiyasını, kuvedini hem vakıdını baaşlêr. “Ana Sözü” gazetesi, angısına Todur ZANET artık may 30 yıl redaktorluk eder – gagauz dilindä çıkan tek gazetadır, angısını bilerlêr hem severlêr Gagauziyanın herbir köleciindä hem diil salt oralarda.

Poeziya hem dramaturgiya kiyatlarından kaarä, avtorun kalemi altından çıktı ençiklopediya uurunda birkaç temel bilim kiyadı da. Onnarın birisi “GAGAUZLUK: Kultura. Ruh. Adetlêr”, ani dünnäyı 2010-cu yılda gördü da okuyucuların hem bilim dünnäasının büyük meraklını çekti. Kiyatta avtor dalêr gagauz halkın geçmişinä, gagauz folklorunda, literaturasında hem kultasında bilimnerinnän araştırmak sonuçlarınnan okuyucularla paylaşmaa. Kiyadı hazırlarkana bilim araştırmacısı inceleer diil salt Gagauziya gagauzların, ama Ukrayna, Bulgariya, Greğiya hem Rumıniya gagauzlarını folklorunu hem adetlerini da. O becerdi üzä çıkarmaa 2500 gagauz söyleyişlerini hem demeklerini hem da pek çok eni lafları da. Kiyadı hazırlarkana Canabisi kulanmış dünnäada bu uurda anılmış hem avtoritêli bilgicilerin Valentin MOŞKOVun, Atanas MANOVun, Konstantin İREÇEKin, Vladimir ZAYÇKOVSKİyin h.t.b. çalışmalarını.

Koyup önünä pek zor daavayı: gagauzların kultasını, ruhunu hem soyunu ençiklopediyalı hem annatmalı biçimdä dünnäaya açıklamaa, avtor büyük başarıyan bunu yapmış. Kiyatlan ortaya çıktı bir yaratma, neredä gagauz halkın bütün kultura ömürü gösteriler. Bu aa-

raştırmada okuyucu bulacak pek incä bilgileri gagauz masalları, dastannarı, fıkraları, halk türküleri, peetleri, duaları, betvaları, sıraları hem adetleri, yortuları, bilmeceleleri, halk oynunnarı hem muzika uurunda, üürenecek küülerin adlarını, ustalını, milli imeklerini, hayvancılıкта hem çiftçilikte kulanılan terminleri, ekosistemyi, taa bitlerin, çiçeklerin hem otların adlarına kadar. 50 bölümnü kiyatta var halk meditiyası bilgileri hem düşlerin açıklaması bilä.

Kiyadın bilim paalılını üüseldän element – sözlük, neredä lafların maa-naları hem gagauzça hem da rusça veriler. Kiyadın 44-cü bölümündä bulunan sözlük 600-zä yakın laf içinä alêr hem kiyadı donaklayan gözäl bir ektir.

“Gagauzlar kimdir, nedir onnarın özellik bakışları dünneyä, ne türlü onnarın sıraları hem adetleri, ne türlü onnarın folkloru, nicä sölenêr hem annaşılêr onnarda fenomennar, mallar, renklêr, nicä onnarın milli giimneri, nicä onnar davranêrlar ona, neyâ nemtelêr deerlêr Heimat, ya da romınnar Vaträ (ocak), nesoy onnarın etnogenezi, hem ne var istoriyada – onnarın özelli hem hergünkü olmaları – üürenêr detallerin zenginliindän, parlak hem cömert inceliklerdän, angıları talantlan erleştirili bu kiyatta, ani bütün para-

metralara görä var halizdän uygun bir ençiklopediya”, – yazêr kiyadın girişindä Moldova hem Romıniya Bilimnêr Akademiyaların Akademii Mihay ÇİMPOY. İkinci reţenziyanın avtoru Azerbaycan Milli Bilimnêr Akdeiyasının Folklor İnstitutun direktoru Prof. Dr. Hüseyin İSMAYILOV da pek üüsek uura koydu bu kiyadın zenginliini. Todur ZANETin bu araştırması için büyük bir yazı yadzi anılmış türkolog Nail TAN da, o yazı tiparlandı Türkiyenin pek avtoritêli “Türk Dili” bilim jurnalında.

2011-ci yılın “Moldovada Halklararası kiyat sergisindä” bu kiyat “Yılın ençiklopediyası” olarak tanındı. Hep o yılın ona Moldova Yazıcılar Birliin “Halklararası kultura baaları için” nominaşiyasında premiya verildi. Eridir urgulamaa, ani Todur ZANET çok halklararası premiyalarını kabletti, angılarının arasında TÜRKSOY ödülü da var. 2015-ci yılda “TÜRKSOY” jurnalı yazdı: “GAGAUZLUK: Kultura. Ruh. Adetlêr” araştırması gagauz kultasının bütün patredi, neredä var nicä bulasınız çok bilgi bizim “uzak, ama pek yakın soydaşlarımız” – gagauzlar için, hem da onnarın kultasını için, neleri yazıcı buldu kiyadı hazırlarkana yapılan araştırmalarda”. Bölä üüsek paa koyuldu bizim vatandaşımı-

zın Todur ZANETin bilim çalışmasına Halklararası “TÜRKSOY” türk kultasını kuruluşu (Ankara) tarafından, angısında Gagauziya da çok yıllar, aza olarak, bulunêr.

Bu kiyat “Pontos” basım evindä 1000 taanä olarak basıldı da, avtorun çalışmalarınnan, herbir bibliotekaya etişti. Gagauzların istoriyasını hem kultasını üürenmeyä yardımcı olan bu bilim kiyadı okuyucuların tarafından pek istener hem okunêr. Lääzım urgulamaa, ani yorulmak bilmeyän hem inceliklän çalışan araştırmacının Todur ZANETin kiyatları bulunêrlar dünneyn çok bibliotekalarında – Türkiye Milli bibliotekasında, ABD Kongresin bibliotekasında, Kazahstanın Milli Akademika bibliotekasında h.t.b.

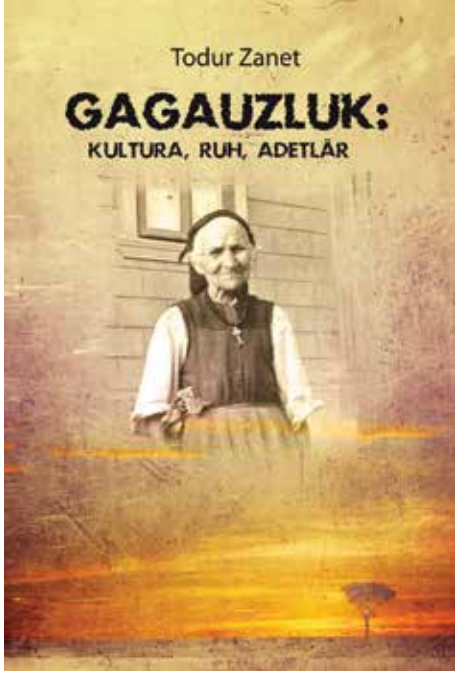
10 yıl geeri çıkan “GAGAUZLUK: Kultura. Ruh. Adetlêr” kiyadı girdi “Kiyatlar – 2020 yubılêrları” listesinä, onun avtorunun adı da yazıldı “Moldova Respublikasının Altın kiyadına” (“Cartea de aur a Republicii Moldova”, 2016r.).

Gagauziyanın Regional bibliotekasının kolektivi açık candan kutlêr bibliotekamızın büyük dostunu Todur (Födör İvanoviç) ZANETi onun hazırladı en önemni kiyatlarından birisinin 10-cu yıldönümünän hem dileeriz Canabisinä yaratmak energiyası gagauz kultasının ilerletmesindä taa çok ptoektların başarılasında.

Evgeniya LÜLENOVA,
Gagauziya kultura hem turizma
Upravleniyanın bibliotekalar
bölümünün başı
Kiyat için okuyun 4-6 sayfalarda

Gagauzluk bitti mi – gagauzlara deyni

“GAGAUZLUK: Kultura. Ruh. Adetlär” folklor hem bilim ençiklopediyasına 10 yıl

Bay Todur, Valentin MOŞKOVUN “Gagauzi Benderskogo Uezda (Etnograficheskie oçerki i material)” kiyadından sora, sizin “GAGAUZLUK: Kultura. Ruh. Adetlär” kiyadınız gagauz folklorunu araştırmak bilimindä, son üz yılda, en önemni kiyadı oldu. Bölä bir kiyat hazırlamaa fikir neredän peydalandı?

Bu kiyada yolum pek uzun oldu. Lääzim söylemää, ani Valentin MOŞKOVdan kaarä gagauz folkloru araştırmasında derin izleri braktı başkası da, ölä nicä büyük adamnarımız Nikolay BABOGLU hem Dionis TANASOGLU, bulgar araştırmacısı Atanas MANOV, poläk türkologu Vladimir ZAYÇKOVSKI (Włodzimierz ZAJĄCZKOWSKI) h.t.b.. Bän da, studentkana, büyük bir bobinalı magnitofonnan, bana kalsa 20 kilalık bişeydi, gezärdim küüleri hem yazardım folkloru. Ani bölä bir kiyat hem taa da başka folklor kiyatlarını hazırlayacam hiç bir kerä düşünmädım da. Ama 2007-ci yılda büyük bir avariya düşüm da bundan hepsi başladı.

O da nicä oldu?

Nicä avariya olêr – alatlarmak-tan. Ama bakmadaan ona, ani yaşama-da bän hep nereyi sa alatardım hem alatlêrım, bu kerä benim kabaatım

Azərbaycan Milli Bilimnär Akademiyasının Folklor İnstitutun aldumız ödüllän haberi hem kutlaması.

2010-cu yılda Gagauz kulturenini aaraştırma hem açıklama bilimi uurunda pek büyük hem önemni bir iş oldu, tipardan çıktı gagauz kultureninin en zengin ençiklopediyası – “GAGAUZLUK: Kultura. Ruh. Adetlär” kiyadı, angısını hazırladı Akademik, poet, yazıcı, dramaturg, araştırmacı, folklorcu, rejisör, ştenarist, publişt, çeviici, “Ana Sözü” gazetanın baş redaktoru, “Gagauzluk” cümne Birliin başı, Gagauz Milli Gimnanın avtoru Todur ZANET. Büün, paalı okuyucularımız, Canabisinnän bu konuda konuşmamızı önünüzä süreriz.

yoktu. Bän lääzimdı Kırım ayın (dekab-ri) 14-dä İstanbula uçayım, I-ci Türk Dünääsi Literatura Dergileri (Jurnalları) Kongresinä, angısını hazırladıydı hem büünkü günädän yaşadêr büyük dostum hem türk dunnääsın aydını Yakup ÖMEROĞLU. Biletim da cebimdäydı. Ama bu gündän birkaç gün ileri uura-dım Nikolay BABOGLUnun yanına, onun biraz iillii yoktu. Uuradım dikto-fonsuz hem fotoaparatsız. Beki işittiniz, o büyük hem incä bir şakacıydı. O, aslı şakası olarak, başladı çok işleri bana annatmaa bizim sözdä bilim insannarı hem sözdä yazıcıları için. Birisi için dedi: “Geldi o tembel kız. Gezer oda-mın köşesindän köşesinä da baarêr: “Ya sostoyalasy! Ya sostoyalasy! – bän da dedim: Sostoyalasy, ananın körüü, sos-toyalasy!” Öbürü için da dedi “Ondan yazıcı, nicä benim nestemdäm domk-rat!” Belli ki, “nestä” lafin erinä lafin doorudan maanasını kullandı. Biz gül-dük da bän teklif ettim birkaç gün sora buluşalım da hepsini bunnarı diktofonu yazayım. Annaştık cumaası, Kırım ayın (dekabri) 13-dä, buluşmaa. Sabaalen yollandım Canabisinä, ama unutmuş-tum fotaparadı da yoldan geeri döndüm. Aldım fotaparadı da genä yolu çıktım. Moldova Devlet Universitetin yanında, Allahtan bezbelli, eşimi zorlan maşinadan indirdim. O da istärdi benimnän gelmää, zerä Nikolay BABOGLUya büyük saygısı vardı, çok kerä onunnan buluştu hem evimizdä konakladı. Bän annardım, ani karım gelärsa, Nikolay İğnatyeviçlän lafımız olmayacak ölä, nicä beklärdim. Zorlan hem küsüylän indirdim karıyı maşinadan da yollan-dım ecälä karşı.

Ama burada bir incelik var. Hep o vakıttä bana telefon açtı başka bir insan da dedi, ani pek lääzim buluşalım. Birkaç sekund ikiliktä kalıp, saptım o yola, ani götürärdi Nikolay BABOGLUnun evinä. Taa ilk çatrakta, bir mikroavtobus, kırmızıya geçip, urdu maşınanın saa tarafına, orayı, neredä birkaç kıpım geeri oturardı eşim. Kendimä geldim, açan artık polițiya hem skorıy gelmiştilär.

Bilmeirim, nedän Allaa beni koru-du, sapıdark bu yola? Bekim hızlılımı yavaşatmaa deyni? Bekim bu kiyat hem taa sora hazırladım kiyatlara deyni vakıdım olsun? Bekim “Gagauzlar hem gagauzluk” hem “Gagauz milli yortuları” bilim kinolarını çıkarayım deyni? Bilmeirim! Nicä ömürüm ileri dooru gideceydi, yollanaydım o öbür insannan buluşmaya? Onu da bilmee-rim. Ama, bezbelli, Göktä Boba iste-di beni durgutmaa da bu folklorculuk uuru yoluna heptän çevirmää, zerä ötää dooru işlär buna getirdi.

Ozaman İstanbula uçtunuz mu?

Uçamadım. Doktorlar brakmadılar,

zerä iyelerim kırıkı hem belimdä da nesa vardı. Canım acıyêr, ani Nikolay BABOGLUylan da ozaman buluşama-dım, çünkü iki aftadan sora onda insult oldu da birtaan adam ölä da doorula-madı.

Dönelim kiyadın hazırlamasına. Tekrar sorêrım – fikir neredän peydalandı?

Fikir benim diil hem kiyat ilktän hiç bölä düşünülmezdi da. Saa olsun büyük hem eski dostum Ali ŞAMİL Hüseyin Oğlu, Azərbaycan Milli Bilimnär Akademiyasının Folklor İnstitutun baş zaametçisi. O beni dolaştı da dedi: “Todur, hep okadar yatêrsın, al da ha-zırla bir “Gagauz Masalları” kiyadı, biz da onu, İnstitutumuz olarak, Ba-kuda yayınnayacez. Bän kayıl oldum. Annaştık kiyat kaç sayfa olacek hem kaç vakıttä yapılacak.

Lääzim urgulamaa, ani avariyaadan sora bana zordu döşektän kalkmaa. Taa doorusu kendim kalkamardım, ama karım yardım edärdi oturayım, da birtaan, ötää dooru, kendim kalkardım hem gezärdim, hem maşınayı kullanır-dım, hem oturdum, ama bütün gün yatmazdım, zerä genä yardımsız kal-kamayaceydım.

Kiyadı hazırlarkana yardımcınız çok tu mu?

Yardımcılarım yanımdaydı hem canımdaydı. Belli ki, ayläm hem en yakınnarım. Canımda daymaların-day-malarında olan raametli malim Eka-terina İvanovna göklerden bana kuvet verärdi – bunu pek islää duyardım! Onuştan kiyadın kabına onun patredini koydum. O patredä bakarsanız, onda hepsi var, neyä Gagauzluk deniler.

Gagauz dili uurunda en büyük yar-

dımcılarımdı anamnan-bobam. Nicä bän hep deerim: benim en büyük bilim konsultantlarım. Bişeyi bilmäzdim mi, bir lafı annamäzdim mi, hemen onnarı telefondaan aarardım da açıklamalarını alardım. Lafetmemizi da diktofonu ya-zardım, o yazılar şindi da bendä durêr.

En meraklı iş oldu ozaman, açan hazırladım “Gagauz yortuları” bölü-münü da, alıp noutbuku, yollandım Kongaza. Kurdum masayı, bakaylan mamuyu yannaşık oturttum, masanın bir tarafında, kendim da, açıp noutbuu, oturdum onnara karşı. Koştum dik-tofonu da koydum önnerinä, ama no-utbuun yanında. Mamu hemen sordu: “Bu ne?” Lääzim söylemää, ani mamu pek sakınêr kameralardan hem dik-tofonlardan, hemen başlêr sıkılmaa hem utanmaa. Allaa prost etsin, ama ölä cuvap ettim: “Bu bişey, mamu, bu – kompyutorun edek akumulätörü”. Bana gelsä, o pek inanmadı, ama te-zicik onu unuttu, zerä başladım yazı-larımı okumaa, onnar da ikisi, sık-sık aralarında dartışıp, neylän sä kayıl olardılar, neleri sa doorudardılar.

Mamu şindi da gagauz dilindä hem kultureninde benim en büyük bilim kon-sultantım. Saa olsun! Bakanın da top-racı ilin olsun, anêrız şindi. Belli ki, saa olsun karım da Olga Stepanovna, ani bu kadar yıl benim yanımda, sa-burlan dayanarak, izmet eder gagauz kulturenina. Kiyatlarımı hazırlarkana da bana faydalı fikirleri hem nasaatları verer.

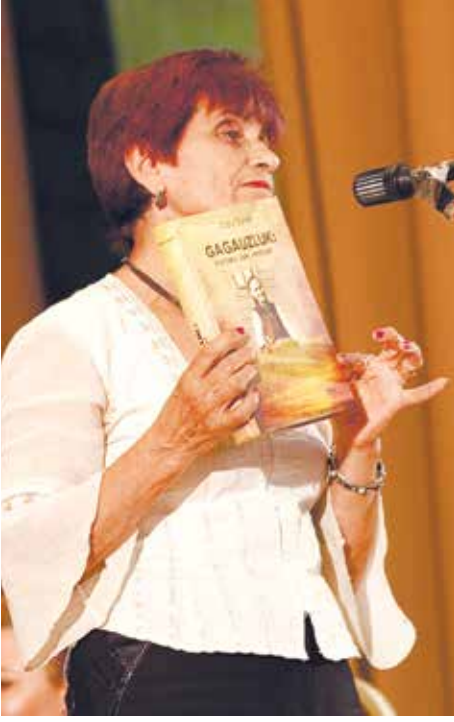
Örnek olarak, bu kiyatta neyi üzä çıkardınız, ani sizädän gagauz-larda kimsey açıklamadı?

Çok işleri, ama en önemnisi “Hasta-lıklar hem onnarın ilaçlaması” material-

“GAGAUZLUK: Kultura, Ruh, Adetlär” gagauz ençiklopediyası yaradılêr. 23.03.2010 y.

dünnää da bitecek, kararacak!

“Pontos” basım evin başı Marçela MARDARE gagauz ençiklopediyasını Moldova Yazıcılar Birliin ştenasından dünneyä annadêr. 15.06.2011 y.

larını. Ama benim işimi çok görân, sözdä bir bilim insanı, ani maamilä surat gagauz kulturasını aaraştırêr, ama halizdän, “hepsini bulgarlardan almışlar” maanalarına getireräk, kulturamızı yok eder, hemen bu fikirimi çaldı da kendi kiyatlarında, kaynaa vermedään, kullandı.

Annadıym kadar “Masal kiyadı” olmadı.

Neçin olmadı? Oldu, ama “GAGAUZLUK: Kultura. Ruh. Adetlär” kiyadın içindä, zerä Tanrı bölä düşünmüştü.

Bän topladım hepsi gagauz folklor kiyatlarını, ani nezaman sa çıktılar ti-pardan. Hepsini buldum! Da aaraştırmalarını hem bilgilerimi koşup, işä başladım. Ama nesoy işä!

İlkin, dedim, okuyayım hepsini

da en gözellerini seçeyim. Başladım okumaa, bakêrım, iş sade masallarlan bitmeyecek: legendalar var; fıkralar, porezennär, dastannar var; türkölärän baladalar, maanilär var; adetlärän hem sıralarlan ilgili türkölär var; dizmelär hem okumalar var; bilmeclär var; imeklär hem içkilär var; hayvannarın, kuşların, otların, aaçların adları var...

Şükür, ani kompyuter var. Çeketim hepsini ayırı-ayırı yazmaa, elemää hem sıraycasına dizmää. Kiyat – masal kiyadından bir incelemä kiyadına dönmää başladı. Vakıt su gibi akardı. Ali bey durmamayca aarardı hem sorardı nezaman kiyadı yollayacam. Bän sa, sansın düş içindä, hep işlärdim, elärdim, dizärdim. Geçti bir yıl, geçti – iki. Kiyat bitmeer. Bölüm aardı-na bölüm peydalanêr. Bir da bir sürü süümäk laflarınnan masallar hem fıkralar var. Onnarı ne yapacam?

Bir gün baktım: bölümnär 50 olmuş, süümäk laflarınnan masallar hem fıkralar da koca eri kaplêr. Karı dedi: “Durgun, zerä bu iş sonsuzlaadan bitmeyecek!” Bakêrım kiyadın sayfaları bir bini geçti. Lääzım durgunmaa, ama durgunamêêrım – iş bilim monografiyasına döndü. Son-sonunda karar aldım iki tom yapmaa: birincisi – “GAGAUZLUK: Kultura. Ruh. Adetlär”, ikincisi da – “Süümäk laflarınnan gagauz folkloru”.

İki tom dediniz: ikincisi neredä çıktı?

Birerdä çıkmadı, zerä peydalandı türlü kösteklär. Söz gelişi, birinci kiyadın hazırlanmasınnan hem çıkmasınnan ilgili kösteklär da vardı. Ama, nicä yazıdım kiyadın başında, o kösteklär kuvedimi iki okadar, üç okadar, büüttülär da kiyadı çıkardım.

Demeli duşmannarınız da vardı?!

Onnar duşmanım diildilär, zerä on-

nar benim duşmannarım olsunnar deyni lääzımdı benin uurumda olsunnar. Bu laflar benim diil, ama pek beenerim kızıl derililerin bu laflarını.

Pek meraklı bir bakış. Bütünnä açıklaması o lafların nesoy?

Bütünnesi onun bölä: “Senin uurundan aşaa olan duşmannan düüşmä – ensärsän, gülümseyeräk deyeceklär, ani bir kuvetsizi ensedi. Duşmanını beslä, kendi uuruna, kendi kuvedinä kadar kaldır da ozaman düüş onunnan. Ensärsän, hodulluklan deyeceklär, ani kendisi gibi büyük bir duşmanı ensedi”.

Onuştan yoktu vakıdım, şindi da yok hem hiç istämeerim da o palilärlän düüşmää hem onnara kuvedimnän vakıdımı harcamaa. Canım çekmeer boşuna vakıt kaybetmää, zerä sän onununu üzünä tükürersin, o da deer – Valkaneştä yaamur yaayêr.

Duşmannarı Al-laa prost etsin, zerä kinniktän hem çok görmektän çıldırardılar. Ama yoktu naşey yapsınnar, çünkü kervan onnar-sız ileri gidi, onnar da ölä salarak hem yalan gezdireräk yol boyunda kaldılar.

“GAGAUZLUK: Kultura. Ruh. Adetlär” kiyadı bu ne – ençiklopediya mı, monografiya mı, disertaşıya mı?

Deyecäm ölä: hem disertaşıya, hem ençiklopediya, hem monografiya. En ilkin bu benim doktorluk disertaşıyam. Ozamannar vardı zakon, ani bölä bir kiyat çıktıynan sana bilim doktoru gradını vererlär. Onuştan Ali ŞAMİL Hüseyin Oğlunun hem dünnä uurun-

da büyük bilim adamı Akademik Mihay ÇİMPOYun teklifleriinä görä, kiyadı bilim uurunda hazırlamaa başladık.

Kiyadın bilim redaktoru hem ön yazısının “Gagauz türklerin halk yaratması” avtoru oldu raametli Prof. Dr. Hüseyin İSMAYILOV, Azerbaycan Milli Bilimnär Akdemiyaasının Folklor İnstitutun direktoru. Bilim konsultantı oldu Ali ŞAMİL Hüseyin Oğlu, Azerbaycan Milli Bilimnär Akademiyasının Folklor İnstitutun baş zaametçisi. Reţenzentları oldular M.İ. CİMPOI, Moldova Bilimnär Akdemiyaasının akademii, Romıniyanın Akdemiyaasının akademii; L. S. ÇİMPOEŞ, filologiya bilgilerindä doktor; D. E. Nİ-KOGLO, istoriya bilgilerindä doktor.

“GAGAUZLUK: Kultura, Ruh, Adetlär” için Moldova Yazıcılar Birliin premiyası verildi. 15.06.2011 y.

“GAGAUZLUK: Kultura. Ruh. Adetlär” kiyadı çıkarıldı Moldova Bilimnär Akdemiyaasının Filologiya İnstitutun hem Azerbaycan Milli Bilimnär Akdemiyaasının Folklor İnstitutun bilim Konsiliumnarın önünä da oradan, onnarın kararına görä, bilim kiyadı olarak basım için rekomendaşıyalar verildi.

Sonu 6-cı sayfada

Sıranın geçirilmesinin videosun-nan Canabinizlär tanışın internetin bu adresindan: <https://avdarma1563.md/?p=18873>. Biz sa söz vereriz sırada pay alannara, onu siirendennerä hem sırayı hazırlayana, annatsınnar deyni, onu maanası hem önemni ol-ması için.

Lidmila GREK (lişeyin direktoru): “Bu – çok bilgi verän bir meropriyatiyeydi. Bän büüdüm rusça lafedän bir ayledä. Evlendiynän, kayınnam

Aklımızda tutalım kimiz biz hem neredän çekiler köklerimiz

brakmardı bu günnerdä giisi yıka-yım, dikeyim. Hep şaşardım – neçin mutlaka bu günnerdä?! Ozaman üü-rendim bu adetlär için. Büün uşaklar gösterdilär pek meraklı bir meropriyatiye. Hem görerim, ani onnar bu meropriyatiyenin içindän geçtilär, çok informaşıya tutêrlar aklılarında. Büün çok informaşıya getirdilär bizim da uşaklarımıza, artistlär. Onnar kurdular gagauz aylesinin atmosferasını. Büün gençlerimiz geldilär üürenmää meraklı işleri kendi dedelerindän, babuların-dan hem dädularından. Elena Födorovnanın halizdän dooruluu var, ani lääzım üürenmää babularımızdan hem dädularımızdan, nicä onnar yaşardılar, onnarın adetlerini, korumaa onnarın kulturasını. Zerä neredä sa bu ipçaz ko-pacak, çünkü ömür sonsuz diil, insan-nar yaşêêrlar, boylar enilenerlär, ama ne vardı baştan, gagauz halkımızın

çeketmesindä, lääzım onnarı üürenmää hem korumaa. Hem halizdän, ani o programa, angısı kuruldu “Gagauz di-linin kullanmak sferasının genişledil-mesi için” Zakonun kabledilmesinnän, başladı ilerlemää hem kendi adınnarı-nı yapmaa. Bu pek dooru, zerä bizim Gagauz dilimiz ölärsä – biz da, gagauz halkı olarak, ölecez”.

Anastasiya KAPSAMUN (siire-dici üürenciyka): “Bana deyni pek meraklıydı büünkü meropriyatiye. Kendimä deyni aldım çok eni, çok me-raklı işlär. Biz büün annadık gagauz söyleyişlerini, gagauz adetlerini, türlü legendaları da, angılarını çok bizdän bilmäzdi ileri. Bu meropriyatiye pek faydalı bizä deyni, ani tutmaa deyni aklımızda bizim adetleri, ilerletmää deyni onnarı da unutmamaa näädan bizim köklerimiz. İsteerim çok saa ol demää hepsi organizatorlara. Bän pek

şenim, ani göräbildim bölä bir meropriyatiye”.

Marina PASKAL (siire-dici üüren-ciyka): “Bu meropriyatiye bana deyni pek meraklı oldu. Bän bilmärdim Canavar yortuları için çok işlär. Bän annadım çok eni informaşıya. Bu üzerä, bän sayêrım, ani gagauzlar unudêrlar kendi adetlerini. Evlatboyları bilmeer ne o Canavar yortuları. Hem bana pek meraklı oldu: işitmää bu legendaları, nicä gagauz halkı kuruldu hem da, nicä taa ileri, eveldän, bizim malilär, dedelär geçirärdilär bu yortuları”.

Nina YAZACI (sırada pay alan üürenciyka): “Bünkü uraa biz hazırlan-dık pek ii, bän düşünirim. Hepsini been-di. Biz savaştık, ani olsun pek meraklı. Saa olsun Elena Födorovna, onun hatı-rınnan büün biz pek çok üürendik Canavar yortuları için”.

Sonu 7-ci sayfada

Gagauzluk bitti mi – gagauzlara deyni dünnää da bitecek, kararacak!

“GAGAUZLUK: Kultura. Ruh. Adetlär” folklor hem bilim ençiklopediyasına 10 yıl

Sonu. Çeketmesi 4-5 sayfalarda

Bu yaratmanın bilim kiyadı oldu için üç dildä (romınca, rusça, angliya) Rezümelär yazıldı. Hepsı zakonca yapıldı da bilim kiyat çıktı, ama peydalanın kösteklerin beterinä, bän etiştirämedim filologiya bilgilerindä doktorluu kabletmää, zerä o günä kadar zakon genä diiştüydi artık. Ama hiç pişman olmêêrim buna, zerä kiyadın peydalanmasınan gagauzlara hem dünnääya büyük bir bilim izmeti yaptım.

Kiyadın ençiklopediya olduunu ilkin açıkladı Akademik Mihay ÇİMPOY, kiyadın “Ön sözü” erinä “Gagauz ençiklopediyası” yazısını yazıp, urguladı: “bütün parametralara görä var halizdän uygun bir ençiklopediya”. Lääzım söylemää, ani 2011-ci yılında yapılan hem içinä 2010 yılında çıkan kiyatları da alan “Moldovada Halklararası kiyat sergisindä” bu kiyat “Yılın ençiklopediyası” tanındı hem bu uurda Diploma kabletti. Hep o yılın bu kiyada Moldova Yazıcılar Birliin premiyası verildi.

Monografiya olarak – bu haliz bir büyük bilim monografiyası. Şindi her biri, kimin kolayı var, çıkarêr uydurma kiyatçıkları da hemen onnara monografiya deer. Monografiya sa – bu temel bilim kiyadı, ani bir işi, deyecez folkloru, derindän araştırmêr hem genişän inceleer. Tekrarlêêrim: derindän araştırmêr hem genişän inceleer.

Bölä bir kiyadı çıkarmaa deyni para lääzım. Hem çok para! Onu neredän buldunuz?

Türkiyenin Türk İşbirlii hem Koordinatıya Agenstvosundan. Biz hepsimiz onu taa çok TİKA olarak bileriz. Ama doorusunu lääzım söylemää: TİKAYA sonunda danıştım. Azerbaycan Milli Bilimnär Akdemiyasının Folklor İnstitutu için 560 sayfalık bir kiyadı basmaa biraz harçlı işti. Onuştan onnar basamadılar. Danıştım Gagauziya öndercilerine. Oradan da cevap aldım, ani bölä iş için onnarda para yok.

Baş urdum TİKA Kişinev programların Koordinatırluuna. Ozaman geçici koordinatör Fazıl ERDOĞAN bey vardı. Annatım durumu. Adam tanıştı kiyatlan, taa doorusu onu bütünnä okudu da ondan sora Ankaraya olumnu bir yazı yazdı. Saa olsun, Canabisi da, saa olsunar TİKA merkezindän insannar da, ani kayıl oldular kiyadın finansçılık uurunı üstlerine almaa da kiyat dünnääyı gördü hem lääzımını erlerä etişti.

Kiyat bilim kiyadı. Ona dayanarak gagauzlar için disertatıyalarını yapan kişilär oldu mı?

Sanêrim, ani şindän sora, sade Türkiyedä birkaç kişi var. Var öleleri dâ, ani kiyadımı kullanêrlar, ama, kıskançlıktan mı, nedän, onu kaynak göstermeêrlär. Ama bän bilerim, zerä,

sopör olarak, onun içinä çok “minalar” koydum da hırsızlar o minalara sık-sık basêrlar.

Mina işi çok meraklı bir iş. Seftä işiderim. Taa derindän açıklayacağınız mı?

Neyi? Minaları mı? Minalara onun için da mina deniler, ani saklılıkta bulunêrlar.

Folkloru aaraştırmaa zor mu?

Folkloru aaraştırmaa kolay diil: lääzım küüleri-kasabaları gezäsin, insannarı üürenäsin hem onnarlan tatlı dil bulasın, lääzım seni insan tanısin hem inansın da sana canını açsın. Hep-

“GAGAUZLUK: Kultura, Ruh, Adetlär” için Moldova Yazıcılar Birliin premiyası veriler. (soldan) Yazıcılar Birliin başı Arkadie SUCEVEANU hem Marçela MARDARE. 15.06.2011 y.

si her kerä türkü çalmaa yada bir masal annatmaa hazır diil, onnarı lääzım yavaşıcık buna getiräsin.

Aklıma gelmişkenä, sizä bir örnek. Bän institutta üürenärkenä beş yıl sokakları süpürdüm, dvornik işledim. Deyeceyniz: “Bununnan folklor aaraştırması arasında ne var?!” Varmış. 2016-cı yılda Eni Ütülü küyündä bizi bir insana, Mariya Ananyevna (İvanovna) ZABUNa (1932-ci yılın duuması) getirdilär. İnsan taman aul içini süpürärdi. Annatım ne iş için geldik. İnsan dedi: “Çocuuum, yok vakıdım şindi masal annatmaa. Görmeersiniz mi işim var! Hiç tertipli da diilim!” Bän hemen dedim: “Verin bän süpüreyim. Siz tertiplenincä bän bu aulu süpürecäm!” İnsan gülümsedi, ama süpürgeyi uzattı. Canabisi hazırlanincak, aul süpürülüydi. Bu da, bezbelli, insanın canını açtı da o duguylan annattı bizä birkaç masal, angılarını ozamadan yoktur işitiyim. Onnarın birisi da “Padişah hem Lala yada Dahril hem Züfrem”. Görersiniz, folkloru aaraştırmasında bir sürü incä iş var. Bu da işin yarısı.

İşin ikinci yarısı da – onu dooru inceleemää hem annamaa! Bu paalı! Bunun için dili islää bilecän hem annayacan, adetlerin hem sıraların inceliini duyacan, kullanılan lafların dooru masasını annayacan. Sizä örnek: var bir

gagauz türküsü “Urma, Yuvan, urma duşman”. Orada var ölä laflar “Kara da kannar, kardaşım Yuvan, indi kaşıma”. Nicä görersiniz burada “kaş” lafı var. Banadan hepsi aaraştırmacılar onu bölä kabledärdilär. Ama nicä var nicä kannar insin kaşıma. Kaş var nicä patlasın, yarılın, kanasın. Onuştan işin doorusu başka türlü çıktı.

Gagauz dilindä var laf “karşıma” – karı kulluunun duudurma organı, matka. Bunu bilärseniz, iş erli-erinä erleşer. Benim studentlik teftirimdä buldum bir türkü “Urma, be İvan”, angısını yazmıştım Kongaz küüyündä ra-

ametli Elena Georgievna TULBAdan (1932-ci yılın duumasıydı), neredä yazılı “Kara da kannar, kardaşım Yuvan, indi karşıma”. Lafın da açıklamasını yaptı benim paalı anacıym İvanna Dimitrievna. Bölä.

Yazık, ani kiyadı hazırlarkana karşı geldim biraz ayıp işlärän dâ. Bana deyni ayıp, onnara deyni, bekim, hiç ayıp diil! Kendilerine bilim insannarı deyän kişilär, ani sovet vakıdında bu uurda “naukaların kandidatekları” olmuşlar, folkloru aaraştırmak erinä Valentin MOŞKOVun hem başkasının kiyatlarından materialları alıp, doorudan kendi kiyatlarına aktarmışlar, kimär kerä kaynaa da göstermedäen.

Bunnarı da neredän aldınız?

Neredän mi? Valentin MOŞKOVun yannışlıklarından. Biz hepsimiz insannız hem yanılêrız. Kimi erlerdä Canabisi da yanılmış. Deyecez “feslen” lafına o “naanä” maansını vermiş. Ondan alan bu örnää, o sözdä bilim insannarı, ölä da taşımışlar kiyatlarına, hiç doorutmadaen hem, bezbelli, bilmedäen feslen lafın haliz maanasını.

Birkaç yıl geeri siz, “GAGAUZLUK” Cümne Birliin Başı olarak, Birliin azalarinnan hem başka insannarın yardımınan büyük bir folklor proekti başardınız – “Gagauzların kayıp olan dilinin hem kultura adetle-

rinin Moldovada korunması”. Onun için kısıdan annadabilirsiniz mi?

Bu proekt pek büyük proektı, angısı yapıldı Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Büükelçiliklerin Kulturaları Koruma Fondun tarafından verilän Grandlan. Proektta, “GAGAUZLUK” Cümne Birliin azalarından hem çok çok insannarın katılmasından kaarä, ortak olarak, pay aldılar Komrat regional istoriyası hem aaraştırma muzeyi, Komrat Mihail ÇAKİR adına kolec, Moldova Respublikasının etnografiya hem istoriya muzeyi, Komrat “D. SAVASTİN” resimcilik şkolası, “Pontos” basım evi hem “Ana Sözü” gazetası. Bir yılın içindä biz adım-adım gezdik hem taradık may hepsi gagauz küülerini Moldovada, Ukraynada hem Bulgariyada, buluştuk çok insannan hem videoya yazdık üzlärä türkü, masal, maani, adetlär sıralarını hem folklor dan taa çok işleri. Pek gözäl patretlär çıkardın. Toplanmış materialları eleedik hem seçtik da, hep o yılın içindä, toplam 1898 sayfa, renkli hem gözäl donaklanmış üç kiyat çıkardık. Her bir kiyat dört dildä (gagauzça, romınca, angliya, rusça). Bu kiyatlar için ozaman Avdarma küüyün Dimitriy ÇELİNGİR teoretik lişeyin direktoru, şindi Avdarma küüyün istoriya muzeyin direktoru Elena KARAMİT ölä dedi: “Bölä kıvrak, kırnak, derin fikirli hem zengin kiyatlar gagauz istoriyasında, gagauz bilimindä yoktur çıktı. Onnar daymalarda parlayacaklar hem kalacaklar, zerä bu kiyatlar – gagauz kulturalarının altın fondu!”

Bän sa sade urgulayacam onu, ne bir kerä artık urguladıydım: “Bu kiyatları yaptı gagauz halkı gagauz halkı için! “GAGAUZLUK” Cümne Birlii sade aracı oldu gagauz halkın arasında kiyatları hazırlanmakta hem o kiyatları geeri gagauz halkına hem da bütün dünnäye vermektä!”

Sizin kiyadınızın adı da “GAGAUZLUK: Kultura. Ruh. Adetlär”, kurduunuz Cümne Birliin adı da “GAGAUZLUK”. Gagauzluk lafı sizin için ne?

Her bir iş! Ana südündän, boba terindän, cömert topraktan, gagauz adetlerimizdän hem sıralarımızdan taa kanımızın son damnasına kadar – bana deyni GAGAUZLUK. Gagauzda Gagauzluk var sa, yaşar sa, korunar sa – gagauzlar da yaşayacak. Gagauzluk bitti mi – gagauzlara deyni dünnää da bitecek, kararacak!

Saa olun hem gagauz bilimi için, gagauzlar için hem bütün dünnääya kalıcı işlär için, sizä taa çok çok başarılar dilerim.

Saa olunuz siz da, zaametiniz için. Hem GAGAUZLAA Saalık Allaa versin!

İntervyuyu yazdı
Tatyana DRAGNEVA

Ukrayna gagauzlarına TİKAdan yardım

Ukraynadan pek gözâl bir haber geldi – Türkiye'nin Türk İşbirlii hem Koordinatıya Agenstvosu (TİKA) Reni rayonun Kotlovina (Balboka) küüyündä Kultura Evin tertiplemesi hem donatması proektını başardı, verip kolayını gagauzların kultura ileri dooru da genişlensin hem korunsun.

Kotlovina Kultura Evinä, düzüldüü gündän (1997 yılı) beeri, hiç bir kerä remont yapılmamıştı da bu üzerä 70% dökülmä durumundaydı. Onuştan çok yıllar onun kolayılkları kullanılmadı. Şindi sa, başarılan proekta görä, Kultura Evindä elktrika, su, kanalizatıya, havalandırma, yangın habercilii, yangına karşı su sistemasi enilendi hem içlän dışın incä işleri da yapıldı, kapular hem pençerelär diişildi, eni örtü koyuldu. Hepsı bu işlerdän sora TİKA Kultura Evinä mebel, tehnika tertipleri hem muzıka instrumentleri aldı.

Aklımızda tutalım kimiz biz hem neredän bizim köklerimiz

Sonu. Çeketmesi 5-ci sayfada

Elena Födorovna KARAMİT (gagauz dili hem literatura üürediciy-kası, Avdarma küüyün istoriya muzeyin direktoru): “Şkolada isteeriz tanıştırmama bizim üürenicileri hepsinnän yortularlan, angıları şindi bakılär hem nezaman sa bakılarmış gagauzlarda. Sayêriz, ani bu pek islää iş, zerä bir halk var ozaman, açan biler kendi dilini, biler kendi istoriyasını, biler kendi kulturaasını hem adetlerini. Bu neetä baalıydı bütün bizim karşılaşmamız bu zalda. Uşaklar annattılar hem legendaları, hem bu günnerin maanasını, hem neçin hem nezaman peydalanmış bu yortu bizim dedelerimizdä”.

Bilginizä not:

Canavar yortuları – sayılardı gagauzların 3 en büyük, en bakılan hem en maanalı milli yortuların (“Canavar yortuları”, “Hederlez” hem “Kasım”) arasında en büyük yortu, ani peydalanmış gagauzlarda taa hristiannıktan ileri. Çünkü evelki gagauzlar Canavarı doorudan Allaa gibi büyük sayarmışlar. İnanarmışlar, ani Canavar kendi kuvedinnän hem fikirinnän erdä hem insan arasında uygunnuu hem düzgünnüü, insannarın raat yaşamasını koruyêr hem, yannış adımnardan hem sapmalardan koruyup, dooru yola koyêr. Canavar yortuları, Kasım ayın (noyabri) 25-dä çekedip, o ayın 30-da da biterlär. Eskidän kimi insannar Canavar yortularını aytaylan bakarmışlar. (Kaynak: Todur ZANET, “Gagauzların kayıp olan dilinin hem kultura adetlerinin Moldovada korunması”, 3-cü kiyat – “Gagauz yortuları, adetleri, sıraları”, s. 10. Kişinev, “Pontos”, 2017 y.).

Canavar orucu – başlêr Kolada orucunna bilä, da edi gün tutulêr – Kasım ayın (noyabri) 28-dän Kırım ayın (dekabri) 4-dän. (hep orada, s. 14).

Topal Canavar Günü – bakılêr hep ölä nicä Canavar yortuları, ama sayılêr, ani onnardan taa da hatalı, zerä Topal Canavar başka canavarlardan taa beter. Bakılêr Kırım ayın (dekabri) 4-dä. (hep orada, s. 14).

Gagauz dilin valkaneş dialekti için

55 yıl geeri, 1965-ci yılda, tiparlandı çıktı anılmış gagauz bilim adamının, gagauz dilin aaraştırmacısının Boris Petroviç TUKANın filologiya bilimnerindä kandidatlına bilim gradlı için disertatıyanın avtoreferatı: «Вулканештский диалект гагаузского языка» (“Gagauz dilin valkaneş dialekti” – çevirmä “AS”).

Boris TUKANın duudu 2023-cü yılın Baba Marta ayın 1-dä Basarabıyanın Tigina uezdının Komrat kasabasında (öldü – 01.03.2012, İerusalim, İzrail). Başardı SSRB Bilimnär Akademiyasının dil bilimneri İnstitutun türkologiya bölümünün aspiranturasını, neredä disertatıyası için hazırladı «Вулканештский диалект гагаузского языка» (“Gagauz dilin valkaneş dialekti” – çevirmä “AS”) avtoreferatını, angısını 1965-ci yılda, 200 taanä olarak, yayınnandı. Büünkü gündä bu gagauz dialektologiyasında ilk bilim aaraştırması – büyük bir bibliografiya siirekliidir.

Boris TUKAN bütün ömürünü türkologiyaya hem gagauzologiyaya uuruu baaşladı. Çok yıllar sıravardı inceledi gagauz dilini hem ilerletti onu. Gagauz yazıcıların kiyatlarına, literatura hem folklor toplumlarına, çoyu bilim insannarın gagauzlarlan ilgili çalışmalarına reţenziya yazdı. XX-ci asrın 50-ci–60-cı yıllarında pay aldı başlangıç şkola için gagauz dilindä kiyatların hazırlanmasında. Dionis TANASOGLUnun hem Dimitri KRAÇOBANın kiyatlarına redaktor oldu.

Bilim adamı olarak, Boris TUKAN kendisinin en büyük çalışmasını hem gagauzovedeniyeyä katkısını sayardı “Ga-

gauzça-Rusça-Moldovanca laflık” (1973 y.) kiyadın hazırlanmasında pay almasını hem sayardı bu kiyadı “gagauziya leksikologiyasının en islää başarısı”.

Boris TUKANın disertatıyasında, angısının bilim öndercisiykasıydı Lüdmila POKROVSKAYA, üç bölüm (“Fonetika”, “Morfologiya hem sintaksis”, “Leksika”) hem kısa çıkışlar var. Büyük meraklık çekerlär “Giriş” bölümündeki gagauz dilin dialektologiya aaraştırmaları, gagauzl dilin valkaneş dialektını taşıyan gagauzlar için kısa istoriya hem etnografiya bilgileri açıklamaları.

Gagauz dilinin dialekt aazlarını aaraştıırkana avtor kullanmış maasuz bir soruşturmak kiyadını, angısı dilin fonetika, morfologiya, sintaksis hem leksika bakımını kaplêr. Bütün materiallar insannan doorudan soruşturmaklan hem magnitofona yazmaklan toplanmış.

Disertatıyaya, ek olarak, koyulu gagauz dilin valkaneş dialektında altı aazı. Onnar veriler fonetika tranckriptıyasında hem rus dilinä çevirilmiş.

Boris TUKANın bu çalışması pek meraklı hepsinä deyni, kim üürener gagauz dilini hem meraklanêr gagauzologiya bilimin temelleşmesinnän.

Hepsini, kim isteer tanışmaa bu kiyatlan hem Boris TUKANın bilim çalışmalarınan, teklif ederiz buyursunnar Gagauziyanın Regional bibliotekasına.

Mariya NEDÄLKOVA,

Gagauziyanın Regional bibliotekasının direktoru (Gagauzça – “Ana Sözü” redaktıyasının)

Ayaz Dädu hem Santa Klaus Ay Nüklay mı?

Bizä hererdä annadêrlar, ani büünkü Eni Yıl hem Kolada personajları Ayaz Dädu yada Santa Klaus (Santa Claus) – Hristian dininin Büyük Ay Nüklaydan çekilerlär. Ama, er içindän üzä çıkan evelki taşlar bu iş ölä mi, diil mi bir soruşu açêr?

Hepsiniz bilersiniz, ani halata giimni Eni Yıl personajları Ayaz Dädu yada Santa Klaus uzun sakallı hem üüsek şapka taşıyêrlar, bizä dä karacalarlan koşulu kızaklarda gellerlär. Ölä mi?!

Şindi bakın bu “Aslantepe Ortostatı” taşında kabartmalara. Taş Türkiyenin baş kasabası Ankara “Anadolu tivilizatıyalari muzeyi”ndä bulunêr. Bilersiniz mi, ani “Aslantepe Ortostatı” taşı 3 bin yıllık bir taş?

Şindi yukarda koyulan soruşa herkezi kendisiycesinä cuvap etsin. Biz sa sizä sade yardımcı olmaa istedik.

Haliz patkan yılıydı

Türlü yabancı kalendarları hiç inanmêrız, ama 2020-ci yıl, Kitayın gök ayı kalendarına görä, patkan yılıydı hem o biter 11.02.2021 günü.

Bakalım, patkannar gibiydik mi:

- deliklerdä (evlerimizdä) oturduk;
- iyecekleri köşelerimizä taşıdık, orada da kemirdik;
- bir insanı gördüünän, saklandık;
- koronavirüsü yaydık.

İstanbul Ayozlu Kurtarıcı Hora Klisesi Kariye camisi oldu

Türkiyenin İstanbul'daki Ayozlu Kurtarıcı Hristozun Hora Klisesi 2020-ci yılın Harman ayın (avgust) 21-dän beeri Kariye camisi oldu.

Bu klise kuruldu 534-cü yılda, sora da 1315-1321 yıllarında büünkü duruma getirildi. 1511-ci yılda klise camiye döndürüldü. 1945-tä, freskaları unikal oldukları için, UNESCO tarafından Bütündünnä varlık listesine alındı. 1948-ci yılda İstanbul'daki Ayozlu Kurtarıcı Hristozun Hora Klisesi Türkiye müzeler önderciliine baalandı da Kariye adlı müzey oldu. Türkiyenin en çok bakılan müzeyidir.

2020-ci yılın Harman ayın (avgust) 21-dä Türkiye Administrativ Sudu kararınan İstanbul'daki Ayozlu Kurtarıcı Hristozun Hora Klisesi Kariye camisi oldu.

Donna KEL bu kerä enseyâmedi

Gagauziyanın Kazayak küüyündä duumalı sportçuyka Donna KEL pay aldı Romıniyadaki Dynamite Fighting Show (DFS) kikkoksing turnirında, neredä üç raundlu düüştä tarattı rominkaya Andrea ÇEBUKa.

Romıniyadaki Dynamite Fighting Show (DFS) kikkoksing turnirında Moldovadan, Donna KELdän kaarä, pay aldı kikkoksingci Pavel VORONİN da, bildirerlär Moldovanın FEA (Fighting & Entertainment Association – Düüş hem Şou Asoŭiaŭıyası).

Not. Kikkoksing sportçuykası Donna KEL anılmış gagauzka bloggerkasının Nataliya KELin kızıkardeşı.

Egipetta 100-dän zeedä 2 bin 500 yıllık sarkofaglar bulundu

Egipet devletinin Kair (El Kahire) kasabasının yakınnarında 100-dän zeedä sarkofag hem 40 statuette (kimileri altın kaplama) üzä çıktı. Taa ileri burada bulunan 59 sarkofagi cümneyä Canavar ayın (oktäbri) 3-dä gösterdiler.

Egipetın turizma hem arheologiya ministrusu Khaled El-ANANY açık-

ladı, ani “Bulunan sarkofaglar Evelki Egipetın Geç zamannarından (bizim

êramızadan 662-332 yıllar) hem PTOLEMEYlär (bizim êramızadan 332-30 yıllar)”. Ministru urguladı, ani buradaki bölgä “halizdän evelliklär haznası”. Canabisinin lafına görä, burada kolaylık oldu bulmaa bütünä artefaktların sade bir proŭentini.

Bu fotoalbom – Gagauziyaya ayırı bir bakış

Tipardan çıktı gagauzlar için eni bir kıyat – “Gagauzlar – Moldova Respublikasının Ortodoks Türkleri” fotoalbumu, angısını hazırlamış İtalyadan patretçik Alessandro VINCENZI, ani 2017-2018 yıllarında Gagauziyada bulunmuş hem gezmış Gagauz Yerin kimi küülerinnän kasabalarını.

Bu fotoalbom – Gagauziyaya ayırı bir bakış: içtän hem ofiŭial şablonnarından kaçmak. 112 sayfalık kıyatta 3 dildä (romınca, gagauzça, angliycä) annadılär sıradan gagauzların sıradan yaşaması – ölä nicä var halizdän.

Fotoalbomu hazırlayan Alessandro VINCENZI duudu 1973-cü yılın Kirez ayın (iyün) 26-da İtalyanın Bologna kasabasında. Ana kasabasında başardı institutun biolgiya bilimneri fakul-

tetını. CAPTA azası, fotograflar hem fotojurnalistlär komandası, ani kuruldı her taraftan fotojurnalistikayı hem bu uurda bakışlarlan ustalık işlerini ilerletmää deyni.

Fotoalbom çıktı Gheorghe ERİZANU önderciliindä “CARTIER” basım evindä. Onun ön sözünü yazdı moldovan yazıcısı Adrian ÇİBOTARU (CİUBOTARU). Albomun tekstlarını gagauzçaya çevirdi Todur ZANET.

Bir italyalı jurnalın 1962-ci yıldan 2022-ci yıla akıl almaz bakışı

Moldovada COVID-19 durumu bölä: ulaşannar – 131919; ölenlär – 2674; alışannar – 114230. Gagauziyada ulaşannarın sayısı – 3969: Çadır rayonu – 1303; Komrat rayonu – 1963; Valkaneş rayonu – 703.

May altmış yıl geeri, bizim büünkü durumumuzu bilmedään, şindiki kertää gelmemizi duymaa hem biribirimizdän kapalı olmamızı görmää – şaşılacak bir iş!

“ANA SÖZÜ” Gagauz dilindä gazeta
Çikêr 14.08.1988 beeri

Kurucu “ANA SÖZÜ” S.R.L.
Sertifikat No. 1003600086420

Todur ZANET
Baş redaktor

İndeksi - PM – 21358

Gazeta “Universul” basım evindä basılär
Tiraj – 3020 ekz. Sımarlamak No: 1127

YAZIŞMA ADRESİMİZ:
RM – 2028, Moldova, Kişinêu,
c/p Nr. 1025. Tel/fax: 022 28-18-04
e-mail: todur.zanet@gmail.com
zanet@anasozu.com